

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

KONONENKO Serhiy Oleksiyovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Technological and Professional Education of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Scientific interests: theory and methods of teaching (physics and technology).

KONONENKO Lesia Vitaliivna – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Finance, Kherson State Agrarian and Economic University

Scientific interests: problems of teaching methods in higher schools and.

Стаття надійшла до редакції 14.12.2022 р.

УДК 378.147

DOI: 10.36550/2415-7988-2023-1-208-147-150

КОШЕЛЕВА Наталя Геннадіївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри психології

Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський

державний педагогічний університет» (м. Дніпро)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0380-3242>

e-mail: cosheleva.natali@ukr.net

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТУВАЛЬНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПСИХОЛОГІЇ

Статтю присвячено актуальному питанню щодо можливостей використання технологічного підходу в підготовці майбутніх викладачів психології. Виявлено існуючі проблеми щодо проходження педагогічної практики, початку педагогічної діяльності, здійснення методичної роботи тощо. Обґрунтовано доцільність використання технологічного підходу для формування умінь майбутніх викладачів створювати дидактичні проекти з психологічних дисциплін. Визначено етапи формування проєктувальних умінь на основі теорії поетапного формування розумових дій П.Я. Гальперіна. Описано цілі кожного з етапів та методику формування проєктувальних умінь майбутніх викладачів психології під час вивчення дисципліни «Педагогіка та методика викладання психологічних дисциплін». Визначено, що використання технологічного підходу в методичній підготовці майбутніх викладачів психології забезпечить поетапне формування умінь створювати дидактичні проекти з психологічних дисциплін.

Ключові слова: технологічний підхід, дидактичне проектування, теорія поетапного формування розумових дій, майбутні викладачі психології, психологічні дисципліни.

KOSHELEVA Natalia Hennadiivna –

candidate of pedagogical Sciences,

associate professor at the department of psychology

Horlivka Institute for Foreign Languages of the

State Higher Educational Establishment

«Donbas State Pedagogical University» (Dnipro)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0380-3242>

e-mail: cosheleva.natali@ukr.net

TECHNOLOGICAL APPROACH TO THE DESIGN SKILLS FORMATION OF FUTURE PSYCHOLOGY TEACHERS

The article is devoted to an important question in modern higher psychological education about the design skills formation of future teachers of psychological disciplines. The author has analyzed the results of psychological and pedagogical internships of graduate students with the specialty 053 "Psychology". Difficulties in the preparation of classes didactic projects by students were revealed. The conclusion about the necessity of purposeful formation of future teachers of psychology design skills is made. It is proposed to use for this purpose the main provisions of the technological approach in education.

For this purpose, it is suggested to use the main provisions of P. Galperin's theory of stage-by-stage formation of mental actions. The theory substantiates the system of psychological conditions to form theoretical and practical actions in students. The components of this system are singled out: motivational, orientational, executive and controlling. The construction structure of the educational process in terms of this theory is characterized.

The author offers the methodology of teaching the discipline "Pedagogy and methodology of teaching psychological disciplines" for master's degree students in psychology on the basis of the technological approach. The aim is to prepare for psychological and pedagogical practice and future pedagogical activity. The content of each stage of formation of students' design skills is described: motivational, indicative, executive, controlling. Students begin with the study of methodological activities of a teacher and theoretical foundations of pedagogical design. Then students learn how to formulate strategic goals of the discipline and provide them with appropriate content. The next step is to identify thematic goals, design didactic materials, and select teaching and control methods. The result of these stages is development by students of didactic projects of psychological disciplines, individual topics and classes.

The final result is checked during the psycho-pedagogical internship. Developments and self-analysis of conducted classes are reflected in the practice reports. The use of the technological approach provides stage-by-stage formation of future teachers' abilities to create training projects in psychological disciplines as integral pedagogical systems.

Keywords: *technological approach, didactic design, stage-by-stage formation of mental actions theory, future psychology teachers, psychological disciplines.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Актуальність обраної теми обумовлена вимогами освітніх стандартів до випускників ЗВО за спеціальністю 053 «Психологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти, які отримують кваліфікацію практичних психологів та викладачів психології. Важливу роль у складі професійної компетентності викладача становлять проєктувальні вміння, що дають можливість педагогу проєктувати власну педагогічну систему, розробляти методику викладання своїх дисциплін тощо. Проте результати аналізу проходження магістрантами-психологами педагогічної практики, якою багато років керує авторка статті, свідчать про значні труднощі майбутніх викладачів саме в галузі дидактичного проєктування, що обумовлює необхідність цілеспрямованого формування проєктувальних умінь у магістрантів-психологів. І оскільки розробка дидактичних проєктів передбачає низку взаємопов'язаних етапів, то вважаємо за доцільне здійснювати методичну підготовку майбутніх викладачів психології на засадах технологічного підходу для поетапного формування проєктувальних умінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з технологізацією навчального процесу розглядаються в наукових дослідженнях В. Беспалька, І. Волкової, І. Дичківської, М. Кларина, В. Кукушина, Б. Лихачова, В. Монахова, Г. Селевка та ін. Дослідженню сутності та особливостей педагогічного проєктування приділяли увагу М.Г. Алексеев, О.С. Анісімов, Ю.К. Бабанський, В.С. Безрукова, В.П. Беспалько, Н.О. Брюханова, В.І. Загвязинський, О.Е. Коваленко, М.І. Лазарев, Б.Т.Лихачов, М.І. Махмутов, Н.Ф. Тализіна, В.О. Якунін тощо. Проте залишаються ще недостатньо висвітленими можливості використання технологічного підходу для формування проєктувальних умінь майбутніх викладачів психології.

Мета статті – визначити можливості використання технологічного підходу для формування проєктувальних умінь майбутніх викладачів психології.

Методи дослідження. Під час дослідження використовувались такі методи, як: аналіз

теоретичних джерел з питань технологічного підходу в освіті, сутності і структури дидактичного проєктування; узагальнення і систематизація отриманих результатів; педагогічне спостереження й узагальнення педагогічного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасному світі технологічний підхід є однією з провідних ознак діяльності людини. Використання технологічного підходу в освіті дозволяє реалізувати її цілі на діяльній основі, що є актуальним завданням професійно-педагогічної підготовки, оскільки головна мета навчання майбутніх викладачів – формування в них умінь здійснювати всі види діяльності педагога. Для цього пропонуємо спиратися на положення теорії поетапного формування розумових дій П.Я. Гальперина. Теорія становить систему положень про механізми та умови складних багатопланових змін, пов'язаних з утворенням у людини нових образів, дій та понять. Така система психологічних умов складається з чотирьох компонентів [1, с. 18]: формування адекватної мотивації засвоєння дії та її здійснення; забезпечення орієнтування та виконання дії, що засвоюється; формування бажаних якостей дії; перенос дії в ідеальний (розумовий) план. Відповідно, у діяльності учнів П.Я. Гальперин виокремлював три частини: орієнтувальну, виконавчу, контрольну. Орієнтувальна частина передбачає засвоєння об'єктивних умов, необхідних для виконання певної діяльності. Виконавча частина зводиться до послідовності етапів перетворення об'єктів діяльності, а контрольна вимагає від учнів спостереження за ходом діяльності і зіставлення її результатів з відповідними зразками, а при виявленні розбіжностей – коректування орієнтувальної та виконавчої частин. Оскільки будь-яка діяльність викликана відповідним мотивом, тож П.Я. Гальперін рекомендував урахувати ще один етап – формування в учнів відповідної мотивації, що він вважав дуже важливим.

При технологічному підході схема організації навчального процесу відповідає основним положенням теорії поетапного формування розумових дій, що показано на рис. 1.

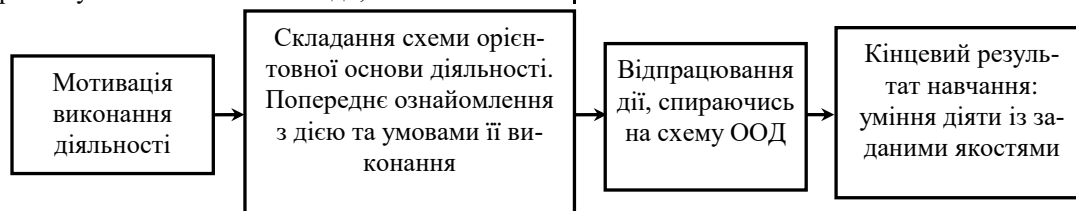

Рис. 1. Структура навчального процесу відповідно до технологічного підходу і теорії поетапного формування розумових дій [3, с. 289]

Формування проєктувальних умінь майбутніх викладачів психології на засадах системного підходу пропонується здійснювати на семінарських та практичних заняттях з дисципліни «Педагогіка та методика викладання психологічних дисциплін», що передують проходженню магістрантами-психологами психолого-педагогічної практики (зокрема на базі закладів вищої освіти, бакалаврський рівень). Мотиваційна частина забезпечується обговоренням на семінарських заняттях змісту методичної діяльності педагога, теоретичних основ педагогічного проєктування, рекомендацій щодо розробки педагогічних систем тощо. Студенти заздалегідь знайомляться із завданнями майбутньої педагогічної практики, відвідують заняття, які проводять магістранти останнього року підготовки, беруть участь в їхньому аналізі й обговоренні. Також студентам пропонується провести психологічне самообстеження власної педагогічної спрямованості, готовності, педагогічних здібностей (за методиками Є. Рогова «Самооцінка професійної придатності і здібностей до педагогічної діяльності», І.М. Юсупова

«Методика вивчення здатності педагога до емпатії», Р.С. Нємова «Педагогічні ситуації» [4-5] тощо) з подальшим самоаналізом та визначенням напрямків самовдосконалення.

Етап формування орієнтовної основи діяльності передбачає ознайомлення з алгоритмами проєктування навчального курсу, теми, різних форм навчальних занять. Дидактичне проєктування дозволяє викладачу здійснювати ефективне управління процесом викладання закріплених дисциплін. Студенти знайомляться зі схемою управління цим процесом, яка подана на рис. 2. Метою дидактичного проєктування є розробка навчально-методичної документації, яка відтворює цілі, зміст, способи, організацію навчання та контролю з окремої дисципліни або теми, тобто дидактичного проєкту відповідного рівня. Як видно зі схеми, процес управління навчанням включає ряд блоків-етапів, які тісно взаємопов'язані між собою відносинами наступності: створення проєкту навчання, реалізація цього проєкту, контроль і корекція з метою вдосконалення.

Рис. 2. Схема управління процесом навчання з дисципліни [2, с. 30]

На цьому етапі магістранти займаються розробкою робочих програм психологічних дисциплін бакалаврського рівня, в яких вони, перш за все, визначають перелік програмних результатів навчання та необхідних компетентностей. При цьому вони спираються на стандарт вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [6],

здійснюють аналіз професійної діяльності майбутніх психологів і постановку цілей навчання. Це дозволяє їм надалі розробити зміст робочих програм. На основі аналізу навчальних планів підготовки бакалаврів магістранти визначають зв'язки проєктованої дисципліни з тими, які вивчалися попередньо та будуть вивчатися бакалаврами надалі. Таким чином здійснюється

діагностика вихідних умов навчання, що має вплив на подальше проектування безпосередньо змісту навчальних занять і дидактичних матеріалів. На цьому етапі студенти також знайомляться зі структурними компонентами різних форм навчальних занять (лекційних, семінарських, практичних, лабораторних занять тощо).

На етапі виконавчих дій студенти виконують методичні розробки занять відповідно до розроблених робочих програм, конструюють всі необхідні навчальні матеріали, проектують методи, форми та засоби навчання й контролю. Усі заняття ми пропонуємо розробляти в табличній формі, у бінарних діях, щоб заздалегідь спроектувати цілісний процес взаємодії викладача та студентів, спрогнозувати перебіг кожного етапу заняття. Проектування відбувається в межах самостійної роботи студентів, демонстрація фрагментів розроблених занять з подальшим аналізом і колективним обговоренням здійснюється під час практичних занять.

Кінцевий результат навчання ми отримуємо під час подальшого проходження студентами педагогічної практики, де майбутні викладачі мають можливість реалізувати розроблені проекти навчання, контролювати рівень сформованих знань та вмінь студентів-бакалаврів, оцінювати їх відповідно до поставлених цілей та корегувати розроблені дидактичні проекти, що має бути відображено у звіті про практику.

Висновки та перспективи подальших розвідок наперед. Отже, технологічний підхід до викладання дисципліни «Педагогіка та методика викладання психологічних дисциплін» забезпечить поетапне формування умінь майбутніх викладачів створювати проекти навчання з психологічних дисциплін як цілісні педагогічні системи, усуне низку труднощів, з якими стикаються магістранти під час педагогічної практики і сприятиме полегшенню адаптації молодих викладачів на початку їхньої професійної діяльності. Подальші розвідки можуть бути пов'язані з формуванням умінь майбутніх викладачів психології проектувати нетрадиційні форми навчальних занять у вищій школі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гальперин П.Я. Введение в психологию: учеб. пособ. М.: КДУ, 2006. 327 с.
2. Коваленко Е.Э. Методика профессионального обучения: учебник. Х.: ЧП «Штрих», 2003. 480 с.

3. Коваленко О.Е. Методика професійного навчання: навч. посіб. Харків: ВПП «Контраст», 2008. 488 с.

4. Немов Р.С. Психология: учебник. 3-е изд. В 3 кн. Кн. 2: Психология образования. М.: ВЛАДОС, 1999. С. 445-452.

5. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога в образовании: учеб. пособ. М.: ВЛАДОС, 1996. 529 с.

6. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/053-Psykholohiya-bakalavr.28.07-1.pdf> (дата звернення: 06.01.2023).

REFERENCES

1. Galperin, P.Ya. (2006). Vvedeniye v psikhologiyu [Introduction to Psychology]: ucheb. posob. KDU, Moscow, [in Russian].

2. Kovalenko, E.E. (2003). Metodika professionalnogo obucheniya [Methodology of professional training]: uchebnik. ChP «Shtrikh», Kharkiv. [in Russian].

3. Kovalenko, O.E. (2008). Metodyka profesiinoho navchannia [Methodology of professional training]. Kharkiv. [in Russian].

4. Nemov, R.S. (1999). Psikhologiya [Psychology]: Psikhologiya obrazovaniya. Moscow. [in Russian].

5. Rogov, E.I. (1996). Nastolnaya kniga prakticheskogo psikhologa v obrazovanii [The handbook of the educational psychologist]: ucheb. posob. Moscow. [in Russian].

6. Standart vyshchoi osvity za spetsialnistiu 053 «Psikhologhiia» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity [Standard of higher education in the specialty 053 "Psychology" for the first (bachelor's) level of higher education],

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОШЕЛЕВА Наталя Геннадіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Дніпро).

Наукові інтереси: методика викладання у вищій школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOSHELEVA Natalia Hennadiivna – candidate of pedagogical Sciences, associate professor at the department of psychology Horlivka Institute for Foreign Languages of the State Higher Educational Establishment «Donbas State Pedagogical University» (Dnipro).

Scientific interests: methods of teaching in higher education.

Стаття надійшла до редакції 10.01.2023 р.